

GELECEK PARTİSİ
EĞİTİM POLİTİKALARI BAŞKANLIĞI

RAPOR 4.2

MART 2020

MESLEKİ VE TEKNİK EĞİTİM 2

MEB'in Mesleki ve Teknik Eğitim Politikalarının Değerlendirilmesi

MEB'in Sayın Selçuk döneminde en aktif olduğu ve somut gelişmelerin yaşandığı alan mesleki ve teknik eğitim olarak görülmektedir. Diğer alanlarda maalesef somut çıktılar ya elde edilememiş veya küçük ölçekli olarak ortaya çıkmıştır. MEB'in son hamleleri ile mesleki ve teknik eğitimin kangren olmuş yapısı değişme eğilimine girmiş görülmektedir.

Sağlıklı bir değerlendirme için mesleki ve teknik eğitimdeki sorunlara ve sorunları çözmek için yapılanlara eleştirel bir gözle bakmakta fayda vardır. Sorunlar:

“Mesleki eğitimde okulsektör iş birliğinin kurulamaması

Öğretmenlerin hizmet öncesi eğitimi ve mesleki gelişimi

Öğretim programının (müfredatın) güncel olmaması

Mesleki ve teknik eğitime yönelik toplumun olumsuz algısı

Mezunların gerekli mesleki beceriye/niteliğe sahip olmaması

Mesleki okulların donanım açısından yetersiz olması ” (Bozgeyikli, 2019)

Kalite kontrol sisteminin kullanılmaması ve

Özel sektör payının azlığı olarak ifade edilebilir.

Mesleki ve teknik eğitime yöneltilecek en önemli eleştiri tek amacı sektörlere eleman yetiştirmek olduğu halde sektörlerden kopuk olmasıdır. Bu sorunu okul-sektör uyumsuzluğu olarak ifade edebiliriz. Son zamanlarda bu sorunu çözmek için bazı girişimler başlatılmıştır. Bunlardan en önde gelenleri 54 mesleki alanda gerçekleştirilen işbirlikleridir. 54 alanda en az bir protokol imzalanmıştır. Sektör temsilcileri, farklı sorumlulukları olan bakanlıklar, pek çok şirket ve sektör temsil eden dernekler, başarılı şirket ve sektör temsilcileri bu işbirlikleri içerisinde görev alacaklardır. MEB ayrıca özel sektörün mesleki ve teknik eğitimde daha fazla rol almasını arzulamaktadır. Bu nedenle mesleki ve teknik Anadolu lisesi açma hakkı olmayan özel sektöre iş başı eğitimin yoğun olduğu mesleki teknik merkezler açma yetkisi için gerekli mevzuat çalışmaları başlatılmıştır. Böylece özel sektör bu merkezlerde ihtiyaç duyduğu özellikteki elemanları yetiştirebilecektir.

Sektörlerle daha etkili ve verimli çalışabilmenin bir yolu meslek okullarını sektörlerle işbirliği yaparak kurmak ve beraberce işletmektir. Bu amaçla ASELSAN şirketi bünyesinde bir mesleki ve teknik eğitim Anadolu lisesi açılmıştır. Bu uygulama lise öğrencilerden büyük talep almıştır. Benzer bir uygulama İstanbul Teknik Üniversitesi ile başlatılmış ve okul 2019-2020 akademik yılında öğretime başlamıştır.

Öğrenciler yabancı dil eğitimi için İTÜ'nin Yabancı Diller Okulunu ve Artırılmış Sanal Gerçeklik Lavatuarını ve diğer çalışmaları için İTÜ Arı Teknokent'ide kullanabileceklerdir. Bu girişimlerin en önemli faydası meslek ve teknik Anadolu liselerini tarihinde ilk defa merkezi sınavda yüzde birlik dilimden öğrenci almaları olmuştur. Şüphesiz bu meslek okulları ile ilgili olumsuz algıyı azaltacak ve olumluya çevirecek en etkili gelişmedir.

Aynı amaca hizmet için bazı mesleki kuruluşlarla işbirliği içerisinde Mesleki ve Teknik Eğitim Mükemmeliyet Merkezleri kurulmuştur. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, İstanbul Ticaret Odası, İstanbul Sanayi Odası ve İTÜ imzalanan protokoller çerçevesinde İstanbul'un farklı bölgelerinde 80 mesleki ve teknik Anadolu lisesi mükemmeliyet merkezleri olarak yeniden yapılandırılmıştır. Bu merkezlerde eğitim alan öğrencilerin iş başı ve stajlarını Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, İSO ve İTO'ya bağlı kuruluşlarda yapmaları garanti edilmiştir. Bu nedenle olmalı ki 80 okulda yer alan merkezlerin tamamının kapasitesi dolmuştur. Ayrıca TOBB ile bütün illerimizde mükemmeliyet merkezleri kurulması için protokol imzalanmıştır. Böylece öğrenciler her ildeki bir okulda yabancı dil, iş başı eğitim ve stajlarını yapabilecekler, ARGE ve yetenek atölyelerinden faydalanabileceklerdir.

Dolaylı da olsa okul-sektör uyumunu sağlamak için başvuru alan bir diğer alternatif MEB tarafından bütün iller için Mesleki ve Teknik Eğitim Haritasının hazırlanmasıdır. (<http://meslekiegitimharitasi.meb.gov.tr/>). Bu haritada her ilde öğrencilerin ve meslek alanlarının dağılımı ile her meslek alanında çalışanların sayılarını görmek mümkündür. Böylece öğrenciler çalışmayı düşündükleri illerde okumayı düşündükleri programın olup olmadığını kolaylıkla görecektir ve seçimini ona göre yapacaktır. Tabii ki eğer ildeki okulların ve firmaların dağılımında bir uyumsuzluk varsa haritanın yardımı sınırlı olacaktır. Aslında pek çok ilde durum budur ve MEB bunu düzeltmek için meslek okullarını o ilde bulunan firmaların işkollarını dikkate alarak açma yoluna gitmektedir. Meslek okulu ve firmalar arasındaki uyumsuzluğu azaltmak amacıyla MEB bütün paydaşların kullanabileceği Mesleğim Hayatım (My Job My Life) platformunu devreye sokmuştur (<https://meslegimhayatim.meb.gov.tr/>). E-Hükümet ve İŞKUR'a bağlanan platform yardımıyla mezunlar iş ve staj yeri arayabilmektedirler. Bugüne kadar 1,5 milyon kere kullanılan platform mezunlara rehberlik hizmeti vermektedir. İyi bir girişim olmakla beraber kısa zamanda uyumsuzluk sorununa çözüm üretecek kapasitede görünmemektedir.

Genel eğitimde olduğu gibi mesleki ve teknik eğitimin başarısı öğretmenlerin kalitesi ile yakından ilgilidir. Mesleki ve teknik eğitim öğretmenleri sadece hızla değişen teknolojiyle değil aynı zamanda mesleki öğretime yöneltilen negatif algıyla da başa çıkmak zorundadır. Mesleki ve teknik Anadolu liseleri ve mesleki eğitim merkezleri öğretmenlerinin meslek içi eğitimleri altı kat arttırılmıştır. Öğretmenlerin mesleki ve pedagojik yeteneklerinin artırılması için 54 ana alan ve 199 alt alanda yoğun eğitim programları uygulanmıştır. Sektörlerin yardımıyla öğretmenlerin yaklaşık %35'i bu eğitimlere katılmışlardır. Ancak geriye güçlendirilmesi gereken %65'lik büyük bir öğretmen grubu kalmıştır.

Şüphesiz teknik gelişmelere en hassas olan eğitim mesleki ve teknik eğitimdir. Hızla değişen teknolojiyi takip edemeyen mesleki ve teknik eğitim, atıl kalmaya mahkumdur. Bu nedenle mesleki ve teknik eğitimde çok sık olarak altyapı, muhteva ve yetenek değişiklikleri ve uyarlamaları yapılmak zorundadır. Çoğu eskiden olduğu gibi faaliyet gösteren ve teknolojiye hızla uyum sağlayamayan meslek okullarındaki önemli bir sorun yeni mesleklere eleman yetiştirememektedir.

Mesleki ve teknik eğitimle ilgili son zamanlarda alınan önemli kararlardan birisi 2018 yılında kalite kontrol sisteminin uygulamaya konulmasıdır. Kalite kontrolü iki şekilde yapılmaktadır; önce okul

kendisini kalite açısından değerlendirmekte (iç denetim) ve sonra dışarıdan gelen kalite uzmanlarınca dış denetim gerçekleştirilmektedir. Ayrıca Türkiye Mesleki Yeterlilik Ofisi tarafından tespit edilen meslek standartlarına uyum izlenmektedir. Bu süreç öğrencilerin istenen yeterliliklere ne derece sahip olduğunu ortaya çıkarmakta ve okulda öğretilenle meslekten beklenen arasındaki farkın azalmasına katkıda bulunmasıdır. Bütün bu veri temelli değerlendirmeler MEB'in Eğitim Analizi ve Değerlendirme Raporları serisinde yayınlanmaktadır. Mesleki ve teknik eğitimle ilgili son durumu Türkiye'de Mesleki ve Teknik Eğitimin Görünümü raporunda görmek mümkündür.

MEB'in mesleki eğitim alanında gerçekleştirdiği girişimlerden birisi de okulları üretim yapan birimler haline getirmesidir. Üretim, öğrenci, öğretmen ve okula ek gelir anlamına gelirken aynı zamanda eğitim açısından uygulamalı derslerin önemini gösterir. Bu okullarda üretimden alınan hazine payının 2018 yılında %15 den %1'e indirilmesi üretimi daha da teşvik eder hale gelmiştir. Bu değişimin etkisi 2019'un ilk 10 ayında okulların 217 milyonluk gelir elde etmesi olarak görülmüştür. Üretimden elde edilen paraların döner sermaye çerçevesinde paydaşlara dağıtılması ve öğrencilerin okulda okurken para kazanmaları bu okullara olan olumsuz bakışı değiştirecek potansiyele sahiptir.

Yapılan bir başka yenilik mesleki eğitim merkezi öğrencilerine lise diploması vermeyi mümkün kılan değişikliktir. Bu değişiklikle daha çok öğrencinin mesleki eğitim merkezlerini tercih edeceği böylece daha çok öğrencinin çırak ve ustalık sertifikası alacağı beklenilmektedir. Senede iki defa yapılan çıraklık ve ustalık sertifikası sınavlarının senede 6'ya çıkarılması öğrencilerin sınav bekleme sürelerini azaltmıştır. İhtiyaç hasıl olduğunda sınavların her ay yapılmasının da önü açılmıştır. Teorik sınavların bilgisayar temelli hazırlanması 81 ilde uygulama yapılmasına zemin hazırlamıştır.

Mesleki ve teknik eğitim, sosyoekonomik durumu ve akademik başarıları düşük öğrenciler tarafından tercih edildiği için aslında onlara eğitime ulaşmak için imkan sunmaktadır. Bu öğrenciler böylece toplumla bütünleşmekte ve sosyal uyumun önemli bir parçası olmaktadır. MEB okullarının bu özelliğini akıllı bir şekilde kullanmakta ve toplumdan bir şekilde uzaklaşmış kesimleri beceri kazanmaya ve üretim yapmaya sevk etmektedir. Adalet Bakanlığı ile yapılan işbirliği sayesinde mahkumlara mesleki ve teknik yanında MEB'e bağlı kuruluşlarca eğitim sağlanmaktadır. Yine Avrupa Birliği, Alman Kalkınma Bankası ve MEB işbirliği ile Suriyeli çocukların uyumunu sağlamak için mesleki ve teknik eğitimin hamiliğinde büyük bir proje başlatılmıştır. Göçmen sayısının 100.000 üzerinde olduğu 8 ildeki 50 mesleki ve teknik eğitim okulunda atölye ve lavatuarlar güçlendirilmiştir. 300 milyon TL bütçeli proje ile Suriyeli göçmenlerin mesleki ve teknik eğitim yardımıyla iş bulabilme şansları yükseltilmiştir. Avrupa Birliği Delegasyonu ve MEB işbirliğindeki başka bir projede (PCTES) dezavantajlı olan Türk ve Suriyeli öğrencilerin mesleki ve teknik eğitime katılmaları teşvik edilmiştir.

Mesleki ve teknik eğitim öğrencilerinin öğrendiklerini toplum yararına kullanmaları "Mesleki ve Teknik Eğitim Öğrencileri Ailelerimizle Buluşuyor" projesi ile gerçekleştirilmektedir. Bu proje ile 81 ilden 54.000 ailenin ihtiyaçları 886 okuldan 13.000 öğrenci tarafından karşılanmıştır. Toplum yararına yapılan bu faaliyet öğrencilere öğrendiklerini uygulama fırsatı verirken çeşitli nedenlerle bu hizmeti alamayan insanlara büyük bir yardım olmaktadır. Ama en önemlisi mesleki okullarının tanınmasına ve prestijine katkı sağlamaktadır.

Son zamanlarda yapılan değişiklikler her zaman konuşulan ama bir türlü gerçekleştirilmeyen bir fikrin hayata geçirilmesi ile mümkün olmuştur. Bugüne kadar yapılan girişimlerde ağırlıklı olarak müfredat ve okulların fiziki yapısı ile ilgilenilmiş ama çok önemli olan dışardaki paydaşlar ihmal edilmiştir. Son

zamanlarda görülen olumlu gelişmelerin nedeni, mesleki ve teknik eğitimin eleman yetiştirdiği sektörlerin ihtiyaçlarını dikkate alması ve eğitimi bu sektörlerle dayanışma içerisinde yürütme iradesini göstermesidir. ASELSAN'la birlikte bir meslek ve teknik Anadolu lisesi açma fikri bu açıdan önemlidir. Bu daha önceden MEB'in Organize Sanayi Bölgesinde Sanayi Odasının sağladığı binada bir meslek okulu açmasından farklı bir yaklaşımdır. İstihdam garantili ve ileri teknolojiyi kullanacak elemanlar yetiştirmek amaçlanmaktadır. Bu model ülkemiz için gerekli ve faydalı bir modeldir.

Atılan olumlu gelişmelere rağmen dikkat edilmesi gereken birkaç nokta mevcuttur.

En önemli sorun okulda öğrenilen ile mezuniyet sonrası yapılan işin farklı olmasıdır. Bu sorunun asıl nedeni yıllardan beri illerde çoğu siyasi baskılarla illerin ekonomik ve sanayi özelliklerine bakmadan açılan meslek okullarıdır. Bu sorunun çözülmesi kolay değildir ve uzun zaman gerektirir. Devletin öğrencilere, eğitimlerine uygun bir işde çalıştıkları takdirde küçük bir ödeme yapması veya işverene bir ayrıcalık gibi geçici çözümler olabilir.

Öğretmenlerin sadece üçte biri hizmet içi eğitim alabilmiştir. Öğretmenlerin yeni teknolojiler uyum sağlamaları için eğitimlerinin hızla tamamlanması ve yeni alınacak öğretmenlerde yüksek lisans aranması gerekmektedir.

Öğretmenleri teknolojiyi takip edemeyen ve geleneksel eğitim veren bu okulların mezunları sanayicilerin beklentilerini karşılayamamaktadır.

Pek çok okulda atölye ve lavatuvarlar geliştirilmeye ve okulların fiziki yapısı yenilenmeye muhtaçtır.

Mesleki eğitimde özel sektörün payı hala çok düşüktür ve bunun artırılması gerekir.

MEB içerisinde mesleki ve teknik eğitimle ilgili farklı birimlerin Mesleki ve Teknik Eğitim Genel Müdürlüğü çatısı altında toplanması faydalı olabilir.

Mesleki eğitimde üretim yapılması ve bu üretimden döner sermaye yolu ile öğrenci, öğretmen ve okula bir pay verilmesi beklenen bir husustur. Ancak 2019'un ilk on ayın için rapor edilen 217 milyon TL gelir yanında bu üretim için devletin ne kadar masraf ettiği de açıklanmamaktadır.

Meslek okullarından mezun olanların istihdam oranları genel lise mezunlarından yüksektir ancak bunu Türkiye'nin işsizlik sorununa çare olarak sunmak, iflas ve konkordatoların yüksek olduğu bu günlerde çok iddialı olabilir.

Mesleki eğitimde taşlar yerinden oynamaya başlamış görünüyor ancak okulların plansız şekilde açılması ve uzun zaman ihmal edilmesi nedeniyle ortaya çıkan ve kronikleşen sorunların çözümü uzun bir zaman alacaktır.

Kaynakça

ERG (2019). Eğitimin içeriği: Eğitim izleme raporu 2019. İstanbul, Türkiye: Eğitim Reformu Girişimi Yayınları.

Bozgeyikli. H. (2019). Mesleki ve teknik eğitimin geleceği (Analiz Raporu: 2019/02). İstanbul: İLKE İlim Kültür Eğitim Vakfı. <https://ilke.org.tr/images/yayin/pdf/meleki-egitimin-gelecegi.pdf>

SETA (2018). Mesleki Eğitimin Geleceği. <https://www.setav.org/mesleki-egitimin-gelecegi/>

SETA (2019). Eğitim zirvesi ve meslek eğitimi I. <https://www.setav.org/egitim-zirvesi-ve-meslek-egitimi-i/>

TEDMEM (2018). 2018 eğitim değerlendirme raporu (TEDMEM Değerlendirme Dizisi 5). Ankara: Türk Eğitim Derneđi.